

УДК 37.091.214.398:159.923.2

DOI <https://doi.org/10.52726/as.pedagogy/2022.2.9>

Т. Е. ШВЕЦЬ

*кандидат педагогічних наук,
заступник директора з науково-методичної роботи,
Приватна школа «Афіни» м. Києва, м. Київ, Україна
Електронна пошта: taniteshvets@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0002-9713-7817>*

АНАЛІЗ ПОНЯТЬ «ТЮТОР» І «ТЮТОРИНГ» У ВІТЧИЗНЯНОМУ ТА ЗАРУБІЖНОМУ ОСВІТНЬО-НАУКОВОМУ ПРОСТОРИ

У статті на основі вивчення, аналізу та узагальнення науково-педагогічної вітчизняної та зарубіжної літератури з'ясовані та теоретично обґрунтовані основні поняття технології тьюторингу. Автор доводить необхідність звернення до таких термінів як «індивідуалізація» та «персоналізація», адже саме вони є в основі поняття «тьюторинг» та потребують уточнення через їх термінологічну неузгодженість в науково-освітньому просторі. Автором наведені тлумачення понять «тьютор» і «тьюторинг» в контексті персоналізованого навчання та обґрунтовано відмінності між індивідуалізацією та персоналізацією.

У статті зазначено, що поняття «тьютор» в іншомовних джерелах використовується у різних значеннях: як учитель, наставник, репетитор (приватний учитель), консультант, помічник вчителя, вихователь. Автор зазначає, що тьютор може виконувати зазначені ролі відповідно до обраної моделі тьюторингу у навчальному закладі чи поза ним. Однак, зауважує на так званому «класичному розумінні» поняття – персональний наставник, та обґрунтовує у статті необхідність його уживання в контексті практичного впровадження у діяльність закладу освіти в Україні.

Аналіз поняття «тьюторинг» у статті зроблено через призму персоналізації. Автором обґрунтовано твердження про те, що індивідуальна освітня траєкторія може бути реалізована через індивідуальну освітню програму розвитку особистості як більш загальне та широке поняття, що може включати в себе один чи кілька індивідуальних планів розвитку особистості. У статті зазначено, що розуміння понять «тьютор» і «тьюторинг» дозволяє організовувати тьюторський процес у закладі освіти, коли учні діють з позиції активного суб'єкта відносно власного саморозвитку. Автор стверджує, що тьюторинг потрібно розглядати також у контексті виховання з огляду на його виховний потенціал. Також у статті надані авторські тлумачення зазначених понять.

Ключові слова: тьютор, тьюторинг, індивідуалізація, персоналізація, індивідуальна траєкторія розвитку особистості, індивідуальна програма розвитку особистості, індивідуальний план розвитку особистості.

Вступ. Інтеграція України у світову спільноту потребує перебудови системи середньої освіти на принципах індивідуалізації та персоналізації, що й підтверджується основними засадами реформування освіти в Україні, які акцентують увагу на необхідності реалізації індивідуального темпу навчання, урахування індивідуальних можливостей та особливостей учнів. Зазначене стає можливим за умов упровадження в освітнє середовище закладу загальної середньої освіти технології тьюторингу. Технологія актуальна, оскільки, відповідно до Концепції Нової української школи, учитель має бути здатний забезпечити реалізацію індивідуальної освітньої траєкторії дитини.

Будь-яка педагогічна технологія виникає для задоволення нових потреб (цілей) суспільства, внаслідок наукових відкриттів або досліджень. І хоча тьюторинг не є інновацією, адже його історія сягає кількохсот років, звернення до цієї

педагогічної технології сьогодні стає все частіше, тому що проблема персоналізації та індивідуалізації освіти все більш актуалізується.

У вітчизняному науково-освітньому просторі питання термінології «тьюторинг» та «тьютор» присвячені праці: М. Альохіна, А. Бойко, Н. Дем'яненко, О. Іваніцької, М. Іващенко, Т. Койчевої, В. Кухаренка, К. Осадчей, Т. Осипової, С. Толочко.

Фундаментальні дослідження у сфері тьюторингу містяться у працях зарубіжних дослідників: Д. Вуд (D. Wood), К. Топпінг (K. Topping), М. Брей (M. Bray), Д. Палфрейман (D. Palfreyman), В. Мор (W. G. Moore), Е. О'Брайнт (E. Q. O'Briant), А. Бжежинська (A. Brzezińska), М. Будзинський (M. Budzyński), А. Сарнат-Частко (A. Sarnat-Ciastko), К. Чайкі-Хелмінська (K. Czayka-Chełmińska).

Питання «індивідуалізації» та «персоналізації» розглянуті у доробках вітчизняних та зару-

біжних вчених: С. Алексеевої, О. Братанич, І. Васильєвої, В. Володька, Ю. Лавриш, Г. Локаревої, А. Сбруєвої, Б. Брей (B. Brey), Б. Уолкера (B. Walker).

Виклад основного матеріалу. Аналіз витоків тьюторингу потрібно розпочати від з'ясування первинного значення цього слова, яке походить від латинських виразів: *tutor*; *tueri*, *tute*, *tutus* та *tutela*. *Tutorem* в латинській мові називали захисника та опікуна, а також наступні види діяльності: забезпечувати, захищати, укривати, зберігати, підтримувати, справлятися, захищатися від чогось [Kopaliński].

Визначення тьюторингу у тезаурусі Міжнародного бюро освіти ЮНЕСКО, яке ми вважаємо найбільш повним та коректним з огляду на існуючу практику тьюторингу у світі сьогодні лунає наступним чином: тьюторинг – це будь-яка діяльність, що пропонує учню керівництво, консультацію або нагляд досвідченого та компетентного професіонала, коли наставник підтримує учня протягом усього процесу навчання (у школі, в навчальних центрах або на роботі) та може охоплювати: академічні предмети для підвищення навчальних досягнень; кар'єри, щоб полегшити перехід зі школи до роботи; особистісний розвиток, щоб заохотити учнів робити мудрий вибір [International].

Проблематиці тлумачення поняття «тьюторинг» присвячено багато як зарубіжних, так і вітчизняних робіт. Так, В. Мур стверджував, що тьюторинг – це така індивідуальна методика навчання, яка сприяє діалогу, аргументації та незалежному мисленню, що переважає усю критику на її адресу [Moore]. Відомі американські дослідники тьюторингу Е. Гордон, Р. Морган, Ч. О'Мейлі, Дж. Понтічелл позиціонують тьюторинг як життєво необхідну освітню практику, яка призначена допомогти більшій кількості дітей і дорослих найкращим чином досягти свого особистого потенціалу в навчання; як індустрію додаткових освітніх послуг [Gordon : 9–10].

К. Топпінг, як одна з основних дослідниць тьюторингу ровесників (peer tutoring) вважає, що тьюторинг краще розуміється через соціальну взаємодію, в якій розвиток підопічного відбувається завдяки соціальній та пізнавальній взаємодії тьютора та підопічного у «зоні найближчого розвитку» [Topping : 324]. Цікавим

є погляд на тьюторинг В. Карраско та С. Лапена, які визначають тьюторинг як керування інтелектуальним, емоційним, особистісним та соціальним розвитком учнів/студентів; як індивідуальне навчання, що сприяє формуванню знань та поглядів учнів/студентів, допомагаючи їм планувати та розвивати свій академічний досвід [Carrasco : 338].

Х. Барроус називає тьюторинг процесом наставництва у навчанні, який відбувається в малих групах та спрямований на розвиток навичок мислення учнів (вирішення проблем, критичне мислення), допомагає їм ставати самостійними [Barrows : 5–7]. Класична оксбриджська (Оксфорд та Кембридж) модель тьюторингу розглядається дослідниками як система підтримки студентів в особистих, моральних та академічних питаннях; система освіти, що базується на індивідуальному навчанні, метою якого є розвиток самостійного мислення студентів [Palfreyman].

Отже, тьюторинг в англійській науковій літературі представлений як індивідуальна система навчання, яка може відбуватися в малій групі чи один-на-один, реалізується як спеціально організована система освіти або як додаткова освіта (приватний тьюторинг, спеціально організована допоміжна освіта, консультації, допомога у навчанні тощо), здійснюється педагогом або страшим чи більш досвідченим студентом/учнем. Крім академічних задач, тьютори також підтримують своїх підопічних в їх особистісному розвитку.

Звернемося до польських досліджень, які для нас важливі з огляду на досить тривалий досвід впровадження тьюторингу в системі середньої освіти Польщі. Е. Нервінська тлумачить тьюторинг як індивідуалізовану виховну працю тьютора, що сконцентрована на потребах та потенціалі учня, що дозволяє учню набувати соціально-особистісних компетентностей [Tutoring : 12]. М. Будзинський, засновник тьюторської практики в школах Польщі дає своє визначення шкільного тьюторингу як форми індивідуальної педагогічної праці та як процес виховної співпраці тьютора і підопічного [Tutoring : 31]. А. Сарнат-Частко пише, що тьюторинг – це індивідуальна праця з учнем, що дозволяє пізнати його слабкі та сильні сторони, разом з ним спланувати його розвиток

та допомогти йому пройти цей шлях, тобто увага зосереджена на розвитку особистості [Sarnat-Ciastko : 21]. К. Чайка-Хелмінська говорить про тьюторинг як про запланований процес розвитку особистості через підтримку тьютором з метою розкриття її потенціалу та спрямуванні на саморозвиток [Czayka-Chełmińska : 38].

Характерним та спільним у визначенні поняття «тьюторинг» у провідних польських дослідників є тлумачення його не як системи навчання, а як системи виховання та розвитку потенціалу учня; як процесу підтримки учнів, що реалізується через індивідуальну співпрацю тьютора і підопічного.

Звернемося до вітчизняних наукових розвідок щодо розкриття поняття тьюторинг. С. Толочко визначає тьюторинг як педагогічну діяльність, що поєднана з особливо впорядкованою системою освіти, що здійснюється в аудиторній, дистанційній, парній, індивідуальній чи груповій формі [Толочко : 237]. В. Кузьмін визначає тьюторинг як одну з інституціоналізованих форм наставництва, як технологію індивідуалізації освіти [Кузьмін]. А. Бойко подає поняття «тьюторинг» як форму індивідуальної роботи студентів і викладача, що спрямована на розвиток мотивації й інтересу до професії, активізації самостійного формування особистості майбутнього фахівця [Бойко].

У тлумаченні тьюторингу використовується поняття «індивідуалізація». Тому вважаємо за потрібне звернутися до його роз'яснення в контексті тьюторингу. Звернемо увагу на те, що важливість та необхідність індивідуалізації зазначена у Концепції Нової української школи: «Кожна дитина – неповторна, наділена від природи унікальними здібностями, талантами та можливостями. Місія нової української школи – допомогти розкрити та розвинути здібності, таланти і можливості кожної дитини на основі партнерства між учителем, учнем і батьками» [Нова].

Індивідуалізація процесу навчання в українському педагогічному словнику подається «як організація навчально-виховного процесу, при якій вибір способів, прийомів, темпу навчання враховує індивідуальні відмінності учнів, рівень розвитку їхніх здібностей до навчання» [Гончаренко : 142]. С. Гончаренко та В. Володько вважали, що «індивідуалізація

навчання – це організація такої системи взаємодії між учасниками процесу навчання, за якої якнайповніше враховуються й використовуються індивідуальні особливості кожного, визначаються перспективи подальшого розумового розвитку й гармонійного вдосконалення особистісної структури, відбувається пошук засобів, які б сприяли формуванню індивідуальної особистості» [Володько : 13].

С. Алексеєва вважає, що індивідуалізація навчання це «система засобів, що спрямовані на підтримку і розвиток самобутності учнів з метою самостійного вибору власних смислів навчання» [Алексеєва : 293]. На думку Ю. Лавриш, індивідуалізація – це процес урахування індивідуальних особливостей та освітніх потреб учнів шляхом конкретизації змісту, форм, методів і засобів організації навчальної діяльності [Лавриш]. В. Єремєєва виходить з розуміння індивідуалізації як особливої форми організації навчання (системи), в основі якої є вивчення індивідуальних особливостей учня, на основі чого здійснюється вибір способів, прийомів, темпу навчання [Єремєєва].

Можна відмітити, що у визначенні вітчизняних науковців спільним є уживання поняття «індивідуалізація» в контексті навчально-виховної діяльності, як організації безпосередньо навчання, як системи відносин учня та учителя, врахування індивідуальних особливостей, потреб, здібностей учнів та спрямування на розкриття їх потенціалу.

Розглянемо також термін «персоналізація», який з'явився у вітчизняних дослідженнях у зв'язку з впровадженням дистанційного та змішаного навчання. Мусимо зазначити також, що педагоги-науковці досить часто ототожнюють поняття «індивідуалізація» та «персоналізація», тому ми звернемося і до порівняння цих термінів.

Так, поняття «персоналізація» в Україні у нормативних документах з'явилося лише під час всесвітньої пандемії, у розроблених МОН України «Рекомендаціях щодо впровадження змішаного навчання в закладах фахової передвищої та вищої освіти» (24.06.2020 р.), де «персоналізація – це здатність створювати навчальне середовище, яке дозволяє студентам реалізувати власні цілі, темп та/або спосіб навчання» [Рекомендації : 16].

Як зазначає Г. Локарева персоналізоване навчання у науковій літературі розглядається як «підхід, метод, модель, концепція та являє собою спільну діяльність викладача і студента, яка враховує індивідуальність, слабкі та сильні сторони, таланти та здібності, інтереси студента; розвиває всі сфери особистості, формує навички самостійної роботи, визначає цілі та досягає їх у своєму житті» [Локарева : 189]. О. Братанич пов'язує персоналізацію навчального процесу більшою мірою з його виховним аспектом [Братанич]. І. Васильєва вважає, що персоналізація одна із загальноосвітніх тенденцій розвитку освіти, яка орієнтує освітній процес на розвиток і становлення стосунків учасників освітнього процесу, ґрунтованих на повазі прав кожної людини, почуття власної гідності; реалізації власного потенціалу [Васильєва : 375]. А. Сбруєва у дослідженні британської системи освіти в контексті реформ ХХІ ст. вказує, що широке міжнародне визнання отримала концепція персоналізованого навчання британського дидакта, теоретика, організатора інноваційних шкільних мереж Д. Харгрівса, який трактує персоналізацію навчання як процес, що передбачає урахування інтересів і потреб кожного учня [Сбруєва : 63].

Порівняння понять «індивідуалізація» та «персоналізація» були зроблені та обґрунтовані низкою зарубіжних вчених: індивідуалізоване навчання задовольняє потреби кожної дитини окремо (на відміну від диференційованого, яке є методом навчання для груп учнів одного академічного рівня), але академічні цілі для всього класу однакові – відповідати державним стандартам та вимогам курсу на рівні класу. Учителю в індивідуалізованому навчанні діє як фасилітатор, який адаптує відповідні індивідуальні плани навчання чи шляхи досягнення навчальних цілей для кожного учня в класі. І тут важливо розуміти, що індивідуалізоване навчання ініціюється вчителем. Персоналізоване ж навчання ставить учня на місце суб'єкта, який керує своїм навчанням. Персоналізоване навчання залучає кожного учня в процес вибору навчальної діяльності на основі власного стилю навчання, інтересів, талантів та інших уподобань. Кожен учень визначає свої навчальні цілі та орієнтири під керівництвом вчителя, учні рухаються вперед у своєму темпі, виходячи

з освоєння змісту освіти, заснованої на компетенціях. В індивідуалізованому навчанні основний фокус зосереджується на когнітивному аспекті розвитку учня, в той час як в персоналізованому – не тільки на когнітивному, а на всіх: емоційному, соціальному, особистісному досвіді тощо. І, нарешті, в індивідуалізованому навчанні ключову роль відіграє вчитель, а в персоналізованому – наставник [Bray].

Отже, аналіз вітчизняних та зарубіжних досліджень дає нам можливість зробити узагальнення в контексті поняття «тьюторинг». Ми будемо дотримуватися думки, що тьюторинг це багатовимірне поняття, тому у визначенні зазначимо кілька важливих на нашу думку аспектів. Отже, тьюторинг – це процес підтримки розвитку особистості з метою розкриття її потенціалу; це особливим способом організована педагогічна діяльність, яка охоплює не лише навчальну, а й виховну сфери та спрямована на саморозвиток і самореалізацію особистості, може бути реалізована через індивідуальну співпрацю один-на-один та в малих групах; передбачає суб'єкт-суб'єктні взаємовідносини; здійснюється на засадах персоналізації: учень/студент – автор свого освітнього та життєвого шляху, активний учасник планування власної діяльності, який реалізує свій персональний шлях за допомогою тьютора-наставника.

У словнику «The Greenwood Dictionary of Education» поняття «тьютор» тлумачиться таким чином: у Британії більшість коледжів та університетів призначають співробітників, які беруть на себе відповідальність допомагати студентам в їх академічній діяльності, сприяти їх особистісному розвитку, здійснювати контроль над їх успішністю, бути комунікатором між студентами та адміністрацією навчального закладу [Lochte : 364].

К. Осадча визначає, що тьютор – це особа, яка на основі з'ясування індивідуальної освітньої траєкторії особистості тьюторанта, забезпечує розробку індивідуального освітнього маршруту і супровід його індивідуальної освітньої програми, організовуючи досягнення освітніх цілей особистості [Осадча : 56]. С. Толочко вважає, що тьютор – це педагог, який забезпечує академічний супровід створення й реалізації індивідуальної освітньої траєкторії учня або студента, супроводжує його в самостійному

пересуванні [Толочко : 237]. І. Цюпак, який досліджує тьюторинг в системі дошкільної освіти подає своє розуміння поняття «тьютор» як наставника, що допомагає дитині в організації освітньої діяльності, пізнанні світу [Цюпак].

Нам імпонують підходи А. Бойко і Н. Дем'яненко, які зосереджують увагу не лише на академічній складовій діяльності тьютора, а також на розвитку потенціалу студента чи учня, їх самореалізації тощо. Так А. Бойко подає наступне розуміння поняття: тьютор вільна педагогічна професія, а в системі відкритої освіти – її системоутворювальний компонент, який надає різні форми педагогічної і психологічної підтримки студентам чи учням [Цюпак : 4–6]. При цьому А. Бойко акцентує увагу на тому, що тьютор – це педагог, який більше спостерігає, слухає, думає, для нього важливо не говорити багато самому, а вдумливо сприймати, розуміти співрозмовника і ситуацію, щоб зробити правильний висновок про розвиток і формування кожної особистості [Бойко : 189].

Н. Дем'яненко зазначає, що, «тьютор – це універсальна педагогічна професія в реалізації ідеї індивідуалізації освіти на будь-яких її щаблях; суб'єкт, що супроводжує освітньо-професійний розвиток студентів; тьютор здійснює оформлення індивідуального освітнього запиту, формування індивідуальної освітньої траєкторії, розроблення, методичне забезпечення і реалізацію індивідуальної освітньої програми у різних формах; забезпечує аналіз і рефлексію результатів реалізації індивідуальної освітньої програми» [Дем'яненко : 9].

В англійській науковій літературі поняття «тьютор» переважно розглядається в контексті підтримки, допомоги учням чи студентам в їх просуванні у навчальній діяльності. Узагальнюючи, можна говорити про наступні визначення: тьютор – це приватний учитель чи репетитор, який здійснює індивідуальний підхід у процесі навчання [O'Briant; Bray]; тьютор той, хто сприяє покращенню академічних успіхів учнів чи студентів, благополуччю шляхом індивідуальної комплексної підтримки, тьютор є персональним наставником учня чи студента, він консультує, інформує, надає зворотний зв'язок з метою підтримки навчальних навичок, допомагає у постановці цілей та їх досягненні,

у розкритті потенціалу учня чи студента, підтримує на шляху до самостійності [Ghenghesh; Lochtie; Myers]. Класична модель тьюторингу описана Д. Палфрейманом, який зазначає, що тьютор – це наставник студентів; в основі співпраці лежить ідея, що тьютор вчить думати самостійно; студент займає активну позицію у навчанні; тьюторинг відбувається один-на-один, але не є заміною таких видів діяльності, як лекції та семінари, а скоріш їх доповненням [Palfreyman].

Аналізуючи праці польських науковців, ми виділили наступні тлумачення поняття «тьютор». Тьютор – це особа, яка допомагає, підтримує, ставить виклики перед учнем; тьютор – це опікун, вчитель, який підтримує учня на шляху дорослішання, виконує ролі майстра, вихователя, радника та педагога; тьютор – це опікун, відповідальний дорослий, який буде відносини з підопічним та допомагає йому пізнати самого себе, реалізовувати цілі, вирішувати проблеми та долати виклики; тьютор – викладач, своєрідний провідник у сфері освіти; тьютор – спеціаліст найчастіше з педагогічною освітою, який в процесі індивідуальної роботи з учнем допомагає скласти індивідуальну програму навчання, з врахуванням сильних та слабких сторін учня та супроводжує його в процесі її реалізації [Bałachowicz; Carrasco; Tutoring].

Результати. Ми вважаємо, що поняття «тьютор» необхідно розглядати у контексті моделі тьюторингу, яка реалізовується в навчальному закладі та, відповідно, функцій, які виконує тьютор. Нам імпонує думка про те, що тьютор працює не лише з освітньою складовою, супроводжуючи індивідуальну освітню траєкторію учня чи студента, а також є тією особою, що опікується моральним становленням особистості, розвитком її соціально-особистісних компетентностей. В цьому контексті, ми подаємо широке розуміння поняття «тьютор» – як наставника, дорослу та досвідчену людину, фахівця у сфері освіти, який вміє працювати на засадах персоналізації.

Діяльність тьютора розгортається під час підтримки своїх підопічних у реалізації ними власних індивідуальних освітніх та життєвих траєкторій. Якщо звернемося до нормативних документів України у сфері освіти, то побачимо, що поняття індивідуальної освітньої тра-

екторії представлено як «персональний шлях реалізації особистісного потенціалу здобувача освіти, що формується з урахуванням його здібностей, інтересів, потреб, мотивації, можливостей і досвіду, ґрунтується на виборі здобувачем освіти видів, форм і темпу здобуття освіти, суб'єктів освітньої діяльності та запропонованих ними освітніх програм, навчальних дисциплін і рівня їхньої складності, методів і засобів навчання. Індивідуальна освітня траєкторія може бути реалізована через індивідуальний навчальний план – документ, що визначає послідовність, форму і темп засвоєння здобувачем освіти освітніх компонентів освітньої програми з метою реалізації його індивідуальної освітньої траєкторії та розробляється закладом освіти у взаємодії із здобувачем освіти за наявності необхідних для цього ресурсів» [10]. Таким чином, індивідуальна освітня траєкторія розглядається в контексті персоналізації. Реалізована вона може бути через «індивідуальну

програму розвитку особистості» – як більш загальне та широке поняття, що може включати в себе один чи кілька «індивідуальних планів розвитку особистості».

Висновки. У підсумку зазначимо, що дуже важливим, на нашу думку, є розуміння відмінності понять «персоналізації» та «індивідуалізації» в контексті тьюторингу. Аналіз вітчизняних та зарубіжних джерел свідчить про часте їх отождоження. Однак, зауважимо, що тьюторинг, як педагогічна технологія, що зародилась, оформилась та стала системою освіти у Великобританії, звідки її запозичили інші країни та адаптували до своїх освітніх систем, передбачає індивідуальну співпрацю один-на-один чи в малій групі та спрямована на розвиток самостійності особистості, яка бере участь у визначенні свого персонального шляху розвитку. Безумовно, персоналізація включає в себе й індивідуалізацію, в якій основним є розуміння індивідуальних особливостей кожної людини.

ЛІТЕРАТУРА

1. Алексеева С. В. Індивідуалізація навчання у закладах загальної освіти як педагогічна проблема. *InterConf*. 2021. № 42. С. 290–296. <https://doi.org/10.51582/interconf.19-20.02.2021.026>
2. Бойко А. М., Дем'яненко Н. М. Тьюторство як модель партнерських відносин викладач-студент. *Науковий вісник Мукачівського державного університету. Серія «Педагогіка та психологія»*. 2018. № 1(7). С. 18–22.
3. Бойко А. М. Тьютор – якісно вища педагогічна позиція і новий простір духовно-моральної взаємодії. *Педагогічні науки : збірник наукових праць*. Полтава, 2011. С. 4–10.
4. Братанич О. Г. Персоналізація освітнього процесу у вищій школі як психолого-педагогічна проблема. URL: <http://znp.udpu.edu.ua/article/view/188256> (дата звернення: 20.06.2022 р.).
5. Васильєва І. Г. Особливості діяльності викладача вищої школи в умовах персоналізації сучасної освіти. *Проблеми інженерно-педагогічної освіти*. 2017. № 54–55. С. 373–379.
6. Володько В. М. Індивідуалізація й диференціація навчання: понятійно-категоріальний аналіз. *Педагогіка і психологія*. 1997. № 4. С. 9–17.
7. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник. Київ : Либідь, 1997. 374 с.
8. Дем'яненко Н. М. Тьюторство як професія та інструмент індивідуального супроводу в освіті. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Історико-педагогічні студії : зб. наук. пр.* Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2018. Вип. 11–12. С. 5–11.
9. Єремєєва В. М. Індивідуалізація як перспективний спосіб створення технологічних систем професійно-педагогічної підготовки майбутнього вчителя. *Професійна педагогічна освіта: системні дослідження : монографія / за ред. О. А. Дубасенюк*. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2015. С. 210–230.
10. Закон України «Про освіту». *Верховна Рада України*. (2145-VIII від 05.09.2017). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> (дата звернення: 27.03.2022).
11. Кузьмін В. М. Використання тьюторингу для удосконалення системи управління якістю вищої освіти. *Інтелект XXI*. 2017. № 2. С. 247–252.
12. Лавриш Ю. Е. Індивідуалізація навчання іноземних мов студентів інженерних спеціальностей в умовах цифрового соціуму: дидактичний аспект : монографія. Київ : «Центр учбової літератури», 2020. 352 с.
13. Локарева Г. В., Бажміна Е. А. Персоналізація в освіті: управління студентами власною траєкторією навчання засобами цифрових технологій. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2021. Том 86. № 6. С. 187–207.
14. Нова українська школа: концептуальні засади реформування середньої школи: ухвалено рішенням Колегії МОН України 20.10.2016 р. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf> (дата звернення 21.05.2022).

15. Осадча К. П. Теоретичні та методологічні засади професійної підготовки майбутніх учителів до тьюторської діяльності : автореф. дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04 / Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького. Мелітополь, 2020. 705 с.
16. Рекомендації щодо впровадження змішаного навчання у закладах фахової передвищої та вищої освіти. Міністерство освіти і науки України. (24.06.2020)/ URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/2020/zmyshene%20navchanny/zmishanepavchannia-bookletsreads-2.pdf> (дата звернення: 28.06.2022).
17. Сбруєва А. А. Концептуальні засади персоналізації навчання в контексті британських освітніх реформ початку ХХІ ст. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2009. № 3. С. 58–67.
18. Толочко С. В. Теоретичні й методичні засади формування науково-методичної компетентності викладачів у системі післядипломної педагогічної освіти : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04 / Національний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова. Київ, 2019. 574 с.
19. Цюпак І. М. Тьюторство як ефективна умова забезпечення якості освіти. *Цілі сталого розвитку третього тисячоліття: виклики для університетів наук про життя*: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. 23–25 травня 2018 року. м. Київ. 2018. С. 342–344.
20. Bałachowicz J., Rowicka A. Nowoczesny wychowawca – tutor, mentor, coach. Warszawa : Wydawnictwo WSP im J. Korczaka, 2013. 173 s.
21. Barrows H. S. The Tutorial Process. Springfield, IL: Southern Illinois University School of Medicine, 1988. P. 63.
22. Bray B., McClaskey K. Make Learning Personal. Thousand Oaks, CA: Corwin, 2015.
23. Bray M. The Challenge of Shadow Education: Private Tutoring and its Implications for Policy Makers in the European Union. Luxembourg: European Commission. 2011. 103 с.
24. Carrasco V., Lapeña C. La acción tutorial en la Universidad de Alicante. In *Investigar el diseño curricular: redes de docencia en el Espacio Europeo de Educación Superior*. Alicante: Universidate de Alicante, 2005. Vol. 2. P. 329–358.
25. Czayka-Chelmińska A. Tutoring. W poszukiwaniu metody kształcenialiderow. Stowarzyszenie. Szkoły Liderow. Warszawa, 2007. 59 s.
26. International Bureau of Education. URL: <http://www.ibe.unesco.org/en/glossary-curriculum-terminology/t/tutoring> (дата звернення: 29.06.2022).
27. Ghenghesh P. Personal Tutoring from the Perspective of Tutors and Tutees. *Journal of Further and Higher Education*. 2017. 42(4): 570–84. doi.org/10.1080/0309877X.2017.1301409
28. Gordon Edward E. The tutoring revolution: applying research for best practices, policy implications, and student achievement. Lanham Md : Rowman & Littlefield Education, 2006. 162 p.
29. Kopański W. Słownik wyrazów obcych i zwrotów obcojęzycznych, Warszawa, 2000. 519 s.
30. Lochtie D., McIntosh, E., Stork, A., Walker B. Effective Personal Tutoring in Higher Education. St Albans: Critical Publishing, 2018. 238 p.
31. Myers J. Is Personal Tutoring Sustainable? Comparing the Trajectory of the Personal Tutor with that of the Residential Warden. *Teaching in Higher Education*, 2008. 13(5): 607–11.
32. Moore W. G. 1968. The tutorial system and its future. Oxford: Pergamon Press.
33. O'Briant Erin Quinn. Be a Great Tutor: the inspiring guide to tutoring all ages. Roxby Media Limited (US). 2011. S. 112.
34. Palfreyman D. The oxford tutorial: 'Thanks, you taught me how to think'. Oxford, 2008. OxCHEPS. 122 p.
35. Sarnat-Ciastko A. Tutoring, coaching i mentoring w polskiej szkole? Między chaosem a autentyczną potrzebą. *Podstawy Edukacji*. 2015. nr. 8. S. 141–152.
36. The Greenwood dictionary of education / edited by John W. Collins III and Nancy Patricia O'Brien. GREENWOOD PRESS. Westport, Connecticut – London, 2003. 444 p.
37. Topping Keith. Tutoring. International Academy of Education, International Bureau of Education. Educational practices series – 5, 2000. 35 p.
38. Tutoring jako czynnik rozwoju ucznia i nauczyciela. Budzyński M., Czekerda P., Traczyński J., Zalewski Z., Zembrzуска A. Tutoring w szkole. Między teorią a praktyką zmiany edukacyjnej. Wrocław : Towarzystwo Wiedzy Otwartej, 2009. 116 s.
39. Walker B. W. Tackling the personal tutoring conundrum: A qualitative study on the impact of developmental support for tutors. *Active Learning in Higher Education* 2022, Vol. 23(1) 65–77. <https://doi.org/10.1177/1469787420926007>

REFERENCES

1. Aliksieieva S. V. (2021) Indyvidualizatsiia navchannia u zakladakh zahalnoi osvity yak pedahohichna problema [Individualization of learning in institutions of general education as a pedagogical problem] *InterConf*. no. 42. pp. 290–296. <https://doi.org/10.51582/interconf.19-20.02.2021.026>
2. Boiko A. M., Demianenko N. M. (2018) Tiutorstvo yak model partnerskykh vidnosyn vykladach-student [Tutoring as a model of teacher-student partnership] *Naukovyi visnyk Mukachivskoho derzhavnoho universytetu. Seriia «Pedahohika ta psykholohiia»* [Scientific Bulletin of Mukachevo State University. "Pedagogy and Psychology" series]. no. 1(7). pp. 18–22.

3. Boiko A. M. (2011) Tiutor – yakisno vyshcha pedahohichna pozytsiia i novyi prostir dukhovno-moralnoi vzaiemodii [A tutor is a qualitatively higher pedagogical position and a new space for spiritual and moral interaction]. *Pedahohichni nauky : zbirnyk naukovykh prats* [Pedagogical sciences: a collection of scientific papers]. Poltava. pp. 4–10.
4. Bratanych O. H. (2009) Personalizatsiia osvitnoho protsesu u vyshchii shkoli yak psykholoho-pedahohichna problema. *Zbirnyk naukovykh pracj Umansjokogho derzhavnogho pedagoghichnogho universytetu* [Collection of scientific works of the Uman State Pedagogical University] (electronic journal) no. 1. pp. 1–8 [Personalization of the educational process in higher education as a psychological and pedagogical problem] Retrieved from: <http://znp.udpu.edu.ua/article/view/188256> (data zvernennia: 20.06.2022 r.)
5. Vasyliieva I. H. (2017) Osoblyvosti diialnosti vykladacha vyshchoi shkoly v umovakh personalizatsii suchasnoi osvity [Peculiarities of the higher school teacher's activity in the conditions of personalization of modern education]. *Problemy inzhenerno-pedahohichnoi osvity* [Problems of engineering and pedagogical education], no. 54–55. pp. 373–379.
6. Volodko V. M. (1997) Indyvidualizatsiia y dyferentsiatsiia navchannia: poniatiino-katehorialnyi analiz [Individualization and differentiation of education: conceptually categorical analysis]. *Pedahohika i psykholohiia* [Pedagogy and psychology], no. 4. pp. 9–17.
7. Honcharenko S. U. (1997) Ukrainskyi pedahohichnyi slovnyk [Ukrainian pedagogical dictionary]. Kyiv : Lybid, 374 p. (in Ukrainian)
8. Demianenko N. M. (2018) Tiutorstvo yak profesiia ta instrument indyvidualnogo suprovodu v osviti [Tutoring as a profession and an individual tool support in education]. *Naukovyi chasopys NPU imeni M. P. Drahomanova. Istoryko-pedahohichni studii : zb. nauk. pr.* [Scientific journal of the M.P. Drahomanov NPU. Historical and pedagogical studies: coll. of science]. Kyiv : Vyd-vo NPU imeni M. P. Drahomanova. vol. 11–12. pp. 5–11.
9. Yermieieva V. M. (2015) Indyvidualizatsiia yak perspektyvnyi sposib stvorennia tekhnolohichnykh system profesiino-pedahohichnoi pidhotovky maibutnoho vchytelia [Individualization as a promising way of creation technological systems of professional and pedagogical training of the future the teacher]. *Profesiina pedahohichna osvita: systemni doslidzhennia : monohrafiia* [Professional pedagogical education: systematic studies: monograph] / za red. O. A. Dubaseniuk. Zhytomyr : Vyd-vo ZhDU im. I. Franka. pp. 210–230. (in Ukrainian)
10. Zakon Ukrainy «Pro osvitu». Verkhovna Rada Ukrainy. (2145-VIII vid 05.09.2017). Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> (data zvernennia: 27.03.2022)
11. Kuzmin V. M. (2017) Vykorystannia tiutornyhe dlia udoskonalennia systemy upravlinnia yakistiu vyshchoi osvity [Using tutoring to improve the system quality management of higher education]. *Intelekt XXI* [Intelligence XXI], no. 2. pp. 247–252.
12. Lavrysh Yu. E. (2020) Indyvidualizatsiia navchannia inozemnykh mov studentiv inzhenernykh spetsialnostei v umovakh tsyfrovoho sotsiumu: dydaktychnyi aspekt : monohrafiia [Individualization of students' foreign language learning engineering specialties in the conditions of the digital society: didactic aspect: monograph]. Kyiv : «Tsentri uchbovoi literatury», 352 p. (in Ukrainian)
13. Lokarieva H. V., Bazhmina E. A. (2021) Personalizatsiia v osviti: upravlinnia studentamy vlasnoiu traiektoriieiu navchannia zasobamy tsyfrovoykh tekhnolohii [Personalization in education: management students with their own learning trajectory using digital technologies]. *Informatsiini tekhnolohii i zasoby navchannia* [Information technology and training], vol. 86. no. 6. pp. 187–207.
14. Nova ukrainska shkola: kontseptualni zasady reformuvannia serednoi shkoly: ukhvaleno rishenniam Kolehii MON Ukrainy 20.10.2016 r. [New Ukrainian School: Conceptual Ambush of the Reformation of the Secondary School: Praised for the Decisions of the Collegium of the Ministry of Education and Science of Ukraine] Retrieved from: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf> (data zvernennia 21.05.2022).
15. Osadcha K. P. (2020) Teoretychni ta metodolohichni zasady profesiinoi pidhotovky maibutnykh uchyteliv do tiutor-skoii diialnosti : avtoref. dys... d-ra ped. nauk : 13.00.04 [Theoretical and methodological ambush of professional training prospective teachers to tutoring activities: abstract of the thesis. dis. ... Dr. ped. Sciences]. Melitopolskyi derzhavnyi pedahohichnyi universytet imeni Bohdana Khmelnytskoho. Melitopol. 705 p.
16. Rekomendatsii shchodo vprovadzhennia zmishanoho navchannia u zakladakh fakhovoi predvyshchoi ta vyshchoi osvity. Ministerstvo osvity i nauky Ukrainy. (24.06.2020) [Recommendations regarding the implementation of mixed education in institutions of vocational pre-higher and higher education. Ministry of Education and Science of Ukraine]. Retrieved from: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/2020/zmyshene%20navchanny/zmishanenanavchannia-bookletspreads-2.pdf> (data zvernennia: 28.06.2022).
17. Sbrueieva A. A. (2009) Kontseptualni zasady personalizatsii navchannia v konteksti brytanskykh osvitnikh reform pochatku XXI st. [Conceptual principles of personalization of learning in context British educational reforms of the beginning of the 21st century]. *Pedahohichni nauky: teoriia, istoriia, innovatsiini tekhnolohii* [Pedagogical sciences: theory, history, innovative technologies.], no. 3. pp. 58–67.
18. Tolochko S. V. (2019) Teoretychni y metodychni zasady formuvannia naukovykh-metodychnoi kompetentnosti vykladachiv u systemi pislidyplomnoi pedahohichnoi osvity : dys. ... d-ra ped. nauk : 13.00.04 [Theoretical and methodical

principles of formation of scientific methodological competence of teachers in the postgraduate system Pedagogical Education: Diss. ... Dr. Ped. of science]. Natsionalnyi pedahohichnyi universytet im. M. P. Drahomanova. Kyiv. 574 p.

19. Tsiupak I. M. (2018) Tiutorstvo yak efektyvna umova zabezpechennia yakosti osvity [Tutoring as an effective condition for ensuring the quality of education]. Proceedings of the International science and practice conf. May 23–25, 2018 year m. Kyiv. pp. 342–344.

20. Bałachowicz J., Rowicka A. (2013) Nowoczesny wychowawca – tutor, mentor, coach. Warszawa : Wydawnictwo WSP im J. Korczaka. 173 p. (in Polish)

21. Barrows H. S. (1998) The Tutorial Process. *Springfield, IL*: Southern Illinois University School of Medicine. p. 63.

22. Bray B., McClaskey K. (2015) Make Learning Personal. Thousand Oaks, CA: Corwin. [in English]

23. Bray M. (2011) The Challenge of Shadow Education: Private Tutoring and its Implications for Policy Makers in the European Union. Luxembourg: European Commission. 103 p. (in English)

24. Carrasco V., Lapeña C. (2005) La acción tutorial en la Universidad de Alicante. In Investigar el diseño curricular: redes de docencia en el Espacio Europeo de Educación Superior. *Alicante: Universidade de Alicante (electronic journal)*. vol. 2. pp. 329–358.

25. Czayka-Chelmińska A. (2007) Tutoring. W poszukiwaniu metody kształcenialiderow. Stowarzyszenie. Szkoły Liderow. Warszawa. 59 p. [in Polish]

26. International Bureau of Education. Retrieved from: <http://www.ibe.unesco.org/en/glossary-curriculum-terminology/t/tutoring> (data zvernennja: 29.06.2022).

27. Ghenghesh P. (2017) Personal Tutoring from the Perspective of Tutors and Tutees. *Journal of Further and Higher Education (electronic journal)*. 42(4): 570–84. doi.org/10.1080/0309877X.2017.1301409

28. Gordon Edward E. (2006) The tutoring revolution: applying research for best practices, policy implications, and student achievement. Lanham Md : Rowman & Littlefield Education. 162 p. [in English]

29. Kopaliński W. (2000) Słownik wyrazów obcych i zwrotów obcojęzycznych, Warszawa. 519 p. [in Polish]

30. Lochtie D., McIntosh E., Stork A., Walker B. (2018) Effective Personal Tutoring in Higher Education. St Albans: Critical Publishing. 238 p. (in English)

31. Myers J. (2008) Is Personal Tutoring Sustainable? Comparing the Trajectory of the Personal Tutor with that of the Residential Warden. *Teaching in Higher Education*. 13(5): 607–11. [in English]

32. Moore, W. G. 1968. The tutorial system and its future. Oxford: Pergamon Press. [in English]

33. O'Briant Erin Quinn (2011) Be a Great Tutor: the inspiring guide to tutoring all ages. Roxby Media Limited (US). 112 p. [in English]

34. Palfreyman D. (2008) The oxford tutorial: 'Thanks, you taught me how to think'. Oxford. OxCHEPS. 122 p. [in English]

35. Sarnat-Ciastko A. (2015) Tutoring, coaching i mentoring w polskiej szkole? Między chaosem a autentyczną potrzebą. *Podstawy Edukacji*. no. 8. pp. 141–152. [in Polish]

36. The Greenwood dictionary of education (2003) / edited by John W. Collins III and Nancy Patricia O'Brien. GREENWOOD PRESS. Westport, Connecticut – London. 444 p. [in English]

37. Topping Keith. (2000) Tutoring. International Academy of Education, International Bureau of Education. Educational practices series – 5. 35 p. [in English]

38. Tutoring jako czynnik rozwoju ucznia i nauczyciela (2009) Budzyński M., Czekierda P., Traczyński J., Zalewski Z., Zembruska A. Tutoring w szkole. Między teorią a praktyką zmiany edukacyjnej. Wrocław : Towarzystwo Wiedzy Otwartej. 116 p. [in Polish]

39. Walker B. W. (2022) Tackling the personal tutoring conundrum: A qualitative study on the impact of developmental support for tutors. *Active Learning in Higher Education (electronic journal)*. vol. 23(1). pp. 65–77. <https://doi.org/10.1177/1469787420926007> [in English]

SHVETS T. E.

*Candidate of Pedagogical Sciences,
Deputy Director for Scientific and Methodological Work,
Private School «Athens» in Kyiv, Kyiv, Ukraine
E-mail: taniteshvets@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0002-9713-7817>*

**ANALYSIS OF THE CONCEPTS OF “TUTOR” AND “TUTORING” IN DOMESTIC
AND FOREIGN EDUCATIONAL AND SCIENTIFIC SPACE**

The article, based on the studying, analysis and generalization of scientific and pedagogical domestic and foreign literature, clarifies and theoretically substantiates the basic concepts of tutoring methods. The author justifies the need to refer to such terms as “individualization” and “personalization”, because they are the basis of the concept of “tutoring” and need clarification due to their terminological inconsistency in the scientific and educational space. The author gives interpretations of the terms “tutor” and “tutoring” in the context of personalized learning and substantiates the differences between individualization and personalization.

The article states that the term “tutor” in foreign sources is used in different meanings: as a teacher, mentor, tutor (private teacher), consultant, teacher’s assistant, educator. The author notes that a tutor can perform these roles according to the chosen model of tutoring in the school or outside it. However, the author notes the so-called “classical understanding” of the concept – tutor as a personal mentor, and justifies in the article the need for its use in the context of practical implementation in the activities of educational institutions in Ukraine.

The analysis of the concept of “tutoring” in the article is made through the prism of personalization. The author substantiates the statement that the individual educational trajectory can be realized through an individual educational program of personal development as a more general and broad concept, which may include one or more individual plans for personal development. The article states that understanding the concepts of “tutor” and “tutoring” allows to organize the tutoring process in an educational institution, when students act from the position of an active subject in relation to their own self-development. The author argues that tutoring should also be considered in the context of education in view of its educational potential. The article also provides author’s interpretations of these concepts.

Key words: tutor, tutoring, personalization, individual trajectory of personality development, individual program of personality development, individual plan of personality development.